

5. ҚР ОММ. 573-қ., 1-т., 62-іс
6. ҚР ОММ. 369-қ., 1-т., 8505-іс
7. ҚР ОММ. 324қ., 1-т., 29-іс
8. Сулейменов Б. *Аграрный вопрос в Казахстане последней трети XIX – начала XX в. (1867-1907 гг.)*. –Алма-Ата, 1963. – С. 133.
9. Галузо П.Г. *Аграрные отношения на юге Казахстана в 1867-1914 гг.* – Алма-Ата, 1965. – С.233-235.

Резюме

В этой статье автор, ссылаясь на материалы для изучения переселенческого вопроса, которые содержатся в архивных материалах - годовых отчетах местной администрации-губернаторов и генерал-губернаторов, отчетах податных инспекторов и ревизий особых чиновников переселенческого управления, раскрывает причины переселения крестьян из европейской России в Казахстан и их уровень жизни пореформенный период.

Summary

In this article author citing on material for study the transmigration questions, which contains at annual reports of the local administration – the governors and general – governors, reports of the submit surveyors and auditing official persons of transmigration management reveals the reasons of the peasant transmigration from european Russia in Kazakhstan and their level of living after uniform period.

КЕҢЕСТІК БИЛІКТІҢ ОРНАУЫ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАУІПСІЗДІК КҮШТЕРІ МЕН ОЛАРДЫҢ ӘРЕКЕТ ЕТУ ӘДІСТЕРІ

Г.М.Зарликова –

Актюбинский государственный университет им. К. Жубанова

Бәрімізге белгілісі қандай болмасын билік тәртібі, тіпті демократиялықтың өзі де соғыс уақытында «ақпаратқа үстемдік етеді», шектеу қояды. Ал кеңес өкіметінің басындағылар бейбіт уақыттағы саяси жағдайды алға тарта отырып, осы қадамдарға барды. Радионы тұншықтырды, цензураның күшейгені соншалық, тіпті оның әрекеттері ақылға сыйымсыз көріністермен айшықталды, шетелге шығу жолы жабылды. Барлық «буржуазиялық» газеттерге Ленин тиым салып, тек коммунистік идеяны уағыздағандары ғана шығатын болды. Қандай кітаптарды оқуды, қандай өлеңдерді тындауы, кіммен қалай сөйлесуді және не үшін сөйлесуді партия шешетін.

Адамдардың санасына коммунизм идеясының сіңірілгені соншалық жалған шындық – нағыз шындықтың өзі болып көрінді. Ал, осыншама адасушылыққа алып келген Лениндік тираниядан кейінгі Ресейдің жағдайына тоқталып өтер болсақ, одан қысқаша мынадай түйіндер шығаруға болады:

- Ресей мен оның халқы толығымен тонауға ұшырады. Олардың алтынын, жақұтын, валютасын партияның ең жоғарғы кастасы «әлемдік революция» қажетіне деп, ең алдымен өз қалтасы үшін тәркілеп, талан-таражға салды;

- Дворяндар «ақсүйектер» жойқын қырғынға ұшыратылды. Көпестер, кәсіпкерлер, зиялы қауым, әскердің тірегі – офицерлер жойылды. Миллиондаған шаруалар талқандалды. Революция солар үшін делінген жұмысшы табы жойқын диірмен тасының астында күлдей үгітілді.

- Экономика тұралап қалды. Ресей көпестерінің мақтанышы саналатын – әлемдегі ең үздік өзен флоты талқан болды. Әлемдегі мықты деген теміржол тоқырап, жолдар арам шөпке оранды. Әлемдік деңгейдегі банкі ісі мүлдем құртылды. Америкамен және Батыс Еуропамен салыстырғанда еңбек өнімділігі мен өнім шығымдылығы жоғары болып саналатын елдің ауылшаруашылық қожалықтары тып-типыл болды. Дүние жүзіндегі ең үздік Александр II-ші құрған кейін Столыпин жетілдірген халық ағарту ісі тұралап қалды.

- Ұлт саясатында кемсітушілік, нәсілшілдіктің барып тұрған тұрпайы түрі орын алды. Көптеген ұлттарға сенімсіздік көрсетіліп, Отанынан айырылып, шеткі аймақтарға көшірілді, жер аударылды;

- Одақтас Республикалардың тағдыры тек орталық арқылы шешіліп, олар орталықтың қажетіне жұмыс істеген құлдық – кіріптарлық жағдайда болды.

Сонымен біз өз зерттеуімізде қандай қылмыстар жөнінде айтқанымыз дұрыс? Коммунистік режимнің жасаған қылмысы шексіз: ең алдымен рухқа қарсы қылмысты айтамыз, сонымен қатар

жалпы мәдениет пен ұлттық мәдениетке тигізетін кеселі неге тұрады? Сталиннің бұйрығымен талай тарихи ескерткіштер шіркеулер мен мешіттер талқандалды, жын-ойнақ орындарына айналдырылды. Бірақта бұның барлығы адамдарды жаппай қырудың жанында түк те емес.

Жеке адамдарды жоюдың көптеген тәсілі қолданылды: ату, дарға асу, суға батыру, өлгенше сабау, жасанды түрде жасалған аштық арқылы, тағдыр тәлкегіне тастап, көмек көрсетуге тиым салу арқылы, депортация (күшпен көшіру) кезінде (жаяу болсын, вагондарда болсын) жер аударылған жерлерде, күштеп жұмыс істету кезінде (аяусыз еңбек, жұқпалы аурулар, аштық, суық, т.б.) өлімге душар болатын. Міне осындай қылмыстық әрекеттер нәтижесінде дүние жүзіндегі қаза тапқандардың барлық санын қорытындылайтын болсақ, ол авторлар ұжымы шығарған «Черная книга коммунизма» /1/ мәліметі бойынша төмендегідей:

КСРО – 20 миллион өлтірілгендер; Қытай – 65 миллион өлтірілгендер; Вьетнам - 1 миллион өлтірілгендер; Солтүстік Корея - 1 миллион; Камбоджа – 2 миллион; Шығыс Европа – 1 миллион; Латын Америкасы – 150 мың; Африка – 1,7 миллион; Ауғаныстан – 1,5 миллион. Ал, бұл мәліметтерге салыстырмалы түрде Пер Альмарк өзінің «Открытая рана» деген кітабында жер бетіндегі жаппай қырып-жою мәселесіне байланысты мәліметтер жинауға бүкіл ғұмырын арнаған Гавай университетінің профессоры Рудольф Руммелдің демографиялық мәліметтеріне жүгіне отырып, төмендегідей деректер келтіреді /2/: КСРО – 1917-1987 жылдар аралығында – 62 миллион адам қырғынға ұшыратылған; Коммунистік Қытайда (1949-1987 жж.) – 35 миллион; Германияда (1933-1945 жж.) – 21 миллион; «Ұлтшылдық» Қытайда (1928-1949 жж.) – 10 миллион; Жапонияда (1936-1945 жж.) – 6 миллион; Түркияда (1909-1923 жж.) – 2,8 миллион.

Барлық «социалистік» деп аталатын 23 елде 110 286 миллион адам жойылды. Камбоджа – 2,2 миллион; Солтүстік Вьетнам – 1,6 миллион; Солтүстік Корея – 1,6 миллион; Югославия – 1 миллион; Эфиопия – 725 мың; Румыния – 435 мың; Мозамбик – 196 мың.

Жалпы тізім осылайша кете береді. сонымен қатар кітапта осындай жаппай қырып жоюға жауаптылардың да тізімі берілген. Мысалы, Сталиннің билігі кезіндегі құрбан болғандар – 42,6 миллион; ал одан кейінгі жаугершілікке Мао Цзэдун – 37,8 миллион адам өліміне қатысына қарай тартылған. Гитлер – 20,9 миллион; Чан-Кайши – 10,2 миллион; Ленин – 4 миллион; Хидэки Тодзио (1941-1945 жж.) – 3,9 миллион; Пол Пот – 2,4 миллион /3/.

КСРО-да жыл сайын елдегі тұрғындардың 0,42 пайызы жойылып отырған және ол ұзақ мерзімді қамтыған. Пер Альмарк КСРО-ны «ГУЛАГ мемлекеті» дей келе былай деп жазады: «Көптеген азаматтарды – басқа топқа жатқаны үшін ғана өлтірді. Олар – буржуазия, ақсүйектер, көпестер. Ал басқалары болса нашар ұлтқа немесе нәсілге жатқандар украиндар, Қара теңіз гректері, Поволжья немістері; ал үшіншілері нашар саяси «фракциядағылар» - троцкийшілдер, меньшевиктер және т.б. және тағы басқалары большевиктер, әйтеуір бір айып тағылғандардың туысы – ұлы, қызы, әйелі немесе күйеуі болғандар еді» /4/.

Әрине бұл деректерде қазақ халқының қайғылы тағдырына байланысты мәліметтер атап көрсетілмеген, ол мүмкін де емес еді. Бірақ та Бүкілодақтың деңгейіндігі қасіретті деректердің біздің еліміздің тағдырына қатысы бар екендігі айқын нәрсе.

Біз өз зерттеуімізде саяси қуғын-сүргіннің қаншалықты жойқын апат әкелгенін айқындау барысында оның бұрын соңды әлемде орын алған қылмысты оқиғалардың тарихи үрдісіндегі салыстырмалы бейнесін жасауға ұмтылыс жасадық.

Ең алдымен осы қылмыстық әрекеттердің жүзеге асырылуының негізгі деректеріне тоқталайық. Олар төмендегідей:

- 1918-1922 жылдар аралығындағы көтеріліске шыққан жүз мыңдаған шаруалар мен жұмысшыларды қырып-жою және қамау орындарындағы, абақтыдағы он мыңдаған адамдардың сотсыз, тергеусіз ату;
- 5 миллион адамның өліміне әкелген 1921-1922 жылдардағы ашаршылық;
- 1920 жылдарда Дондағы казактарды күштеп көшіру мен жою;
- 1918-1930 жылдар аралығындағы концентрациялық лагерлердегі ондаған мың адамдардың қырғынға ұшырауы;
- 1930-1932 жылдардағы екі миллион бай кулактарды тап ретінде жою мен жер аудару;
- 1932-1933 жылдары үкімет ұйымдастырған аштық кезінде әдейі көмек бермеу нәтижесінде 6 миллион украиндықтар мен 3 миллионға таяу казактардың қырылуы;
- 690 мың адамның жойылуына алып келген 1937-1938 жылдардағы «Үлкен террор»;
- 1939-1941, содан кейін 1944-1946 жылдары Молдовия, Бессарабия, Прибалтика мемлекеттерінің тұрғындарын, жүздеген мың поляктар мен украиндарды депортациялау;

- 1941 жылы Повольжиядағы немістерді күшпен көшіру;
- 1944 жылы Қырым татарларын күштеп көшіру;
- 1944 жылы шешендер, ингуштар мен Кавказдың басқа халықтарын күштеп көшіру /5/.

Бұл оқиғалардың барлығының қазақ халқының тағдырында елеулі орын алғандығы тарихи зерттеулерде жан-жақты баяндалған. Сонымен жоғарыдағы деректерге арқа сүйер болсақ, бұл Ленин мен Сталиндік билік кезіндегі қылмыстық әрекеттердің әлі де болса толық емес тізімі. Біздің зерттеуіміздің мақсаты да жоғарыда аталған тақырыпқа сай Қазақстандағы қуғын-сүргіннің мұрағат қорланыдағы деректер арқылы кейбір қырларын тереңірек ашуға ұмтылыс жасау. Әрине, кандидаттық диссертация көлемінде оның барлығын толық ашу мүмкін еместігін де толық ұғынамыз.

Сонымен жоғарыдағы деректерге сүйене отырып, кеңес өкіметі басындағылардың өз билігін қандай қан төгіспен болсын сақтауға ұмтылысының негізінде не жатқандығын тұжырымдасақ, ол төмендегідей үш тұғырдан тұрады:

Біріншіден, 1917 жылы Қазан революциясына жеңіске жетуде шаруаларды (халықтың басым бөлігі) өз жағына қарату үшін оларға ауқатты помещиктердің жерін өз беттерімен басып алуға жол берген еді. Ал, кейіннен орын алған күштеп ұжымдастыру большевиктер мен шаруалар арасындағы текетірестің шырмау шегі болды және ол шаруалар үшін қайғылы жағдайға соқтырды;

Екіншіден, бастапқы кезде жұмысшы, солдаттарға үлестірілген билігін тез арада большевиктер элитасы өз қолдарына жинап алды. Сөйтіп үкімет пен жұмысшылар арасында жана жанжал туындап, бүкіл ел көлемінде жұмысшы стачкалары басталды;

Үшіншіден, жаңа өкімет пен бұрынғы Ресей империясындағы ұлттық қозғалыс арасындағы келіспеушіліктер. Бастапқы кезде өзін-өзі басқару принципін қолдаған жана өкімет ұлттық аймақтарда өз парламентін құрып, ұлттық еркін өзін-өзі билеуге ұмтылған қозғалыстың өршігенін көріп, өзінің қаталескенін ұғынды. Украинаның астығынан, Кавказдың мұнайынан, Орта Азия мен Қазақстанның қазба байлығынан жұрдай болатынын түсініп, жана өкімет оларға да қанды шенгелін салған еді.

Сонымен жоғары билікті ешкіммен бөліскісі келмейтін большевиктердің өзіндік бір саяси тәжірибесі мен әлеуметтік және ұлттық саладағы көптеген өзгерістер арасында зор қарама-қайшылықтар туындады, жағдайдың бұлай шиеленісуі әйтеуір бір қақтығыстың болмай қоймайтындығының белгісі еді. Соның нәтижесінде қоғамда зорлық-зомбылық, қуғын-сүргін мен үлкен террордың орын алуы заңды құбылыс болды.

Міне осылай біз өз зерттеуіміздің барысында қуғын-сүргіннің теориялық негізінің тамырын ашуға тырыстық, ал ендігі мәселе, Кеңестік саяси элитаның ұсынған бағыттары айқындалып, заңдық негізделуі жасалғаннан кейін, оны жүзеге асыратын, орындалуын мүлтіксіз қадағалайтын және оны мойынұсынбағандарды жазалайтын ұйымдардың жұмыс тәсілін қарастыру келесі бір үлкен міндет болып табылады.

Жаңа өкімет құрылымы жағынан өте күрделі болды: мандайшасында - «Кеңес үкіметі» делінген, арнайы түрдегі билік – Бүкілресейлік Орталық Атқару Комитеті (БОАК); жария өкіметі – ішкі және халықаралық тануға тезірек ие болуды көздеген – Халық Комиссарлары Кеңесі (ХКК); шапшаң қимылдайтын және билікті басып алудың негізгі орталық тетігі революциялық ұйым – Петроградтық Әскери – революциялық комитеті (ПӘРК). Біздің тақырыбымызға сай қажеттісі соңғы ұйым. Бұл жайында Ф.Э. Дзержинский былай деді: «Шапшаң, тез бейімделетін, ұсақ-түйек заңдық қағидаларға қарамастан, шалт қимылдайтын құрылым. Пролетариат диктатурасының қарулы қолымен жауларға, ешбір аяусыз, шешімді түрде сылтаусыз соққы беруші» /6/.

Ф.Э. Дзержинский осы сипаттамасы кейіннен большевиктердің саяси полициясы – ЧК-нің анықтамасына айналды.

ПӘРК-і болашақ қуғын-сүргіннің (репрессия) алғы шарты болып табылатын қарарлар қабылдады. 1917 жылдың 26 қарашасында: «мемлекеттік мекемелер, банкілер, теміржолдар, почта және телеграф шенеуніктері үкімет жұмысына саботаж жасауда. Олар халық жауы деп жарияланды. Олардың есімдері барлық кеңестік баспасөз беттерінде жарияланады. Халық жауларының тізімі барлық көпшілік орындарында ілінеді» /7/.

Осыдан бірнеше күн өткеннен соң жана шешім қабылданды: «Барлық адамдар, саботаж жасаушы, алып сатарлық немесе қамбасында сатып алуға тиістіні жасырды делінген күдіктер халық жауы ретінде дереу тұтқындалып және әскери – революциялық сотқа берілгенше абақтыға жабылады» /8/.

Міне осылайша бірнеше күн ішінде ПӘРК-і аса қорқынышты «халық жауы» және «күдіктілер» деген түсініктерді айналымға енгізді.

Қаладағы азық-түлік тапшылығы ПӘРК-нің азық-түлік жинау (реквизиция) саясатын іске қосуына, сөйтіп шаруалар қолындағы азық-түлікті тартып алу шаралары, жана өкімет пен шаруалар арасындағы шиеленіске алып келді. Нәтижесінде елде террор мен қуғын сүргін басталды.

Кенес өкіметінің аса бір үлкен қорқынышы қаладағы зиялы қауым мен шенеуніктердің күннен-күнге өсіп келе жатқан бас көтерулері еді. Соның алдын алу үшін 20-шы желтоқсанда (1917 ж.) контрреволюциямен, алыпсатарлықпен, және саботажбен күресетін Бүкілресейлік Төтенше Комиссия (ВЧК- БТК- қазақ тілінде) құрылды. Өз міндеттерін толық атқарып болған ПӘРК-і таратылды. Ол жана өкімет өзінің аппаратын құрып алғанша билікті басып алып жана режимді қорғап тұрған еді. Енді оның орнына (СНК) Халық Комиссарлар Кенесі келді.

Төтенше комиссия (ЧК) – өз қызметін ешбір заңдылық негізге сүйенбестен ұлғайта берді. Ф.Э. Дзержинский тура Ленин сияқты емін-еркін қимылдауды қажетсінгендіктен мынадай бір тамаша пікірді айтқан еді: «ЧК-ның жүру бағытын, өмірдің өзі-ақ айқындап береді» - яғни, «Бұқараның революциялық терроры, көшедегі зорлық-зомбылық», «бұл жерде большевиктер өздерінің халықтың революциялық еркінсуіне» көрсеткен сенімсіздігін ұмытып, олардың жүгенсіздігін қолдағандығы айқын көрінеді /9/. Бұл жайында В.И. Ленин былай деді: «Петроградтың жұмысшылары мен солдаттары мынаны түсінуге тиісті, оларға өздерінен басқа ешкім көмектесе алмайды ... Бұқараны өз еркімен қимылдауға көтермей, еш нәрсе болмайды ... Бұл террорды қолданбайынша (алыпсатарларды дәл сол жерде атуды) еш нәрсе шықпайды» /10/. Қатыгездікке ұшыраған бұл үндеу нәтижесінде 1917 ж. күз айларында мыңдаған помещиктер қожалығы тонауға ұшырап оның иелерінің өліміне алып келді. БТК (ВЧК)-ның өмір сүруінің алғашқы алты айына сипаттама жасай келе 1918 жылдың шілдесінде Ф.Э. Дзержинский мынаны айтты: «Бұл кезең әртүрлі тәсілдерді пайдаланып көру кезені болды және біздің ұйымымыз әрқашанда биіктіктен көріне алған емес» /11/.

Міне осындай мойындауға қарамастан БТК-ның адамдар құқына қол сұғуы мен қуғын-сүргінге қосқан үлесі қомақты болатын. Басында жүзге таяу қызметкері бар ұйымнан жарты жыл ішінде бірнеше ондаған мың қызметкерлік ұйымға дейін көтерілді.

Ф.Э. Дзержинский өзінің өсіп отырған штатына негізінен астыртын жұмыста бірге болған поляктар мен прибалтикалықтарды топтастырды. Соның ішінде 20-шы жылдардағы ГПУ мен 30-шы жылдардағы НКВД кадрлары: Лацис, Менжинский, Мессинг, Мороз, Петерс, Трилиссер, Уншлихт, Ягода бар еді.

Осы жерде, біздің мақсатымыз саяси полицияның құрамын талдау емес, оның қуғын-сүргін жүргізу тәсілдерін зерттеу екендігіне қарамастан, олардың қысқаша құрылу мерзіміне тоқтала кетейік.

Бүкілресейлік төтенше комиссияның (ВЧК) контрреволюция мен саботаж бен күресу үшін РСФСР ХКК-ның 1917 жылғы жиырмамыншы желтоқсандағы қаулысымен құрылғанын тағы да қайталап айта кетейік, бұдан кейін Мемлекеттік саяси басқарма (ГПУ) РСФСР-дің Ішкі істер Халық Комиссарлары жанынан РСФСР БОАК-ң 1922 жылдың алтыншы ақпанындағы қаулымен құрылды, ол кейіннен КСРО ХКК жанындағы Біріккен мемлекеттік саяси басқарма (ОГПУ) болып КСРО ОАК Төралқасының 1923 ж. 2 қарашасындағы қаулысына сай өзгертілді, ал 1934 жылдың оныншы шілдесінде КСРО ОАК қаулысымен Ішкі істер Халық комиссариатының Мемлекеттік қауіпсіздігінің Бас басқармасы (ГУГБ) – болып өзгерді. 1941 жылдың 3-ші ақпанынан КСРО Жоғарғы Кенесі төралқасының бұйрығымен Мемлекеттік қауіпсіздігінің Халық комиссариаты (НКГБ) деп аталды; 1941 жылдың 20 шілдесінен – КСРО НКВД-сы; 1943 жылдың 14 сәуірінен – КСРО НКГБ; 1946 жылы – Мемлекеттік қауіпсіздік министрлігі (МГБ); ал, 1954 ж. 13 наурызынан бері КСРО Жоғарғы Кенесі Төралқасының жарлығымен КСРО Министрлер Кенесі жанындағы Мемлекеттік қауіпсіздік комитеті (КГБ) – деп аталды.

Жалпы бұл мекемелердің мандайшасындағы аты өзгергенімен оларға жүктелген міндеттер қай кезде болмасын елеулі өзгерістерге ұшырай қойған жоқ. Жаппай қырып жоюға әкелген шаралардың түп-төркініне қайта оралар болсақ, ол төмендегі жағдайлардан туындады.

Брест-Литовскідегі келісімдердің тоқталуынан кейін 1918 ж. 21 ақпанындағы неміс әскерлерінің шабуылға шығуына байланысты Кенес өкіметі: «Социалистік Отанға қауіп төнді» деп жариялады. «Герман империалистеріне» қарсыласуға шақыру бұқаралық террорға шақырумен қатар жүрді. «Жау тыңшылары, алыпсатарлар, киратушылар, бұзақылар, контрреволюциялық үгітшілер, Германия шпиондары қылмыс орнында атылады» /12/. Сонымен соғыс жағдайындағыдай ешбір сотысыз, тергеусіз ату басталды. Ату жазасы 1918 жылдың 16 шілдесінде заңды түрде қабылданғанына қарамастан ЧК оны ақпан айында ақ бастап кеткен еді.

1918 ж. 10 наурызында өкімет Петроградтан жаңа астана Москваға көшірілді. БТК (ВЧК) Кремльге таяу маңдағы бұрынғы камсыздандыру компаниясы орналасқан Үлкен Лубянкаға келіп орналасты. Осы жерде ол – ГПУ, ОГПУ, НКВД, МГБ, КГБ – деген аттармен орын тепкен еді.

1918 жылдың наурызында алты жүздей чекистерден тұратын БТК-тің штаты шілде айына таман екі мың адамға (ерекше отрядты есепке алмағанда өсті). Салыстырмалы түрде айтар болсақ, бүкіл елдегі жергілікті кеңестер ісімен айналысатын Ішкі істер халкомы бар-жоғы дәл осы кезде төрт жүз адамнан тұратынын ескерсек, жоғарыдағы сан аса зор болып табылады.

Бұдан шығатын қорытынды неде десек, билікті өз қолына жинап алған большевиктік элиталық топ өзіне қарсы тұрған көпшілік қауымды «айтқанына көндіріп, айдағанына жүргізу» үшін – зорлықшыл, күштеуші аппараттың штатын ұлғайта беруге тиіс болды.

1. *Стефан Куртуа, Никола Верт, Жан-Луи Панне, Анджей Пачковский, Карел Бартошек, Жан-Луи Марголен. Черная книга коммунизма. Преступления, террор, репрессии / Пер. с фран.-М.: Три века истории, 1999. – 768 с.*
2. *Пер Альмарк. Открытая рана // Известия. 1997. 30 октября. № 207.*
3. *Бұл да сонда, 36 бет.*
4. *Бұл да сонда, 79 бет.*
5. *Стефан Куртуа, Никола Верт және т. б. ..., 42*
6. *Бұл да сонда, 42 бет.*
7. *Боданов Ж.К. Приговор истории: не виновны.- Алматы: Ғылым, 1998. – 110 с.*
8. *Бұл да сонда, 64 бет.*
9. *Мельгунов С.П. Красный террор в России.- М., 276 с. (С. 64).*
10. *Ленин и ВЧК сборник документов (1917-1922). - М., 1975. 360 с. (С. 27).*
11. *Мельгунов С.П. 227 бет.*
12. *Ленин В.И. ШТЖ. 35 т. 311 б.*

Резюме

В данной статье рассматриваются негативные последствия репрессивной политики советской власти в Казахстане. В 20-30 гг. прошлого столетия тоталитарный режим власти игнорировал права и свободы своих граждан, грубо нарушал законы, кто высказывал свое мнение, к тем применялись карательные меры.

Summary

In given article it is considered negative consequences of a repressive policy of soviet authorities of Kazakhstan. In 20-30 the totalitarian mode of the power ignored the rights and freedom of citizens, roughly broke laws, were published decrees to those who stated the separate opinion, retaliatory measures were applied.

1926-1959 жж. ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ДАМУЫ (ОҚОММ құжаттары негізінде)

М.Б.Мейірбеков –

«Сырдария» университетінің «Отан және шетел тарихы» кафедрасының аға оқытушысы

Қазақстанның оңтүстік өңірі халқының кеңестік кезеңде өсіп-өнуіне кеңес үкіметі басшыларының жүргізген ұлт саясаты да әсерін тигізбей қоймады. Өлке халқының ұлттық құрамында өзгерістер байқалды. Өйткені, кеңестік жүйе басшылары әртүрлі науқаншылдық жоспарларды желеу етіп, еліміздің барлық облыстарына өзге ұлттың өкілдерін көптеп көшірді. Соның салдарынан жергілікті халықтың үлесі азайып, олардың пайыздық көрсеткіші басымдық танытты.

Өзге ұлт өкілдерінің қоныстанған өңірлерінің бірі – Оңтүстік Қазақстан облыстары еді. Бұл аталған аймақтың қоныстанған халқын демографиялық тұрғыдан қарастыру үшін облыстық мұрағат қорларының құжаттарын қарау қажет екендігі белгілі. Солай дей тұрсақта, мұрағат құжаттары ғылыми айналымға толықтай тартыла қойған жоқ. Мәселен, облыстық мұрағатта санақ материалдарының кейбір мәліметтері, әкімшілік-территориялық бөліністер, халықтың ұлттық құрамы, білім деңгейі, табиғи өсім, механикалық қозғалыс және халық шаруашылығы, әлеуметтік жағдайынан мәлімет